

Patent Hakkının Korunması¹

Muhammed Cüneyt OKUDAN²

Özet

Buluş ve buluş hakkı patent kavramının merkezindedir. Patent kavramı fikri mülkiyetin konusunu oluşturan fikri ürünlerden biridir. Patent fikrîsel çabanın sonucunda oluşabilecek bir kavramdır. Meydana gelen buluşa patent alınması neticesinde hak sahibi o ürün üzerinde birtakım tekel niteliğinde haklara sahip olmaktadır. Hak sahibinin tekel niteliğindeki yetkileri tabi ki sınırsız değildir. Tüketiciyi de korumak maksatlı hak sahibine tanınan yetkilere sınırlamalar getirilmiştir. İşte bu sınırlamalar aradaki dengeyi sağlamaktadır. Çalışmamızın bir kısmında patent hakkının kapsamı ve bu kapsamın içeriği doktrin görüşleri ve Yargıtay kararları dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Çalışmamızın devamında ise patent hakkına getirilen genel ve özel sınırlamalar konuları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Patent, Buluş, Patent Hakkının Sınırları, Hakkın Tükenmesi, Hakkın Sona Ermesi.

Protection of Patent Rights

Abstract

Invention and the right to invent are at the center of the concept of patent. The concept of patent is one of the intellectual products that constitute the subject of intellectual property. Patent is a concept that can be formed as a result of intellectual effort. As a result of patenting the invention, the right holder has certain monopoly rights on that product. The monopoly powers of the right holder are of course not unlimited. In order to protect the consumer, limitations have been imposed on the powers granted to the right holder. These limitations provide the balance between them. In part of our study, the scope of the patent right and the content of this scope are evaluated by taking into account the doctrinal opinions and the decisions of the Court of Cassation. In the continuation of our study, the general and special limitations on the patent right are examined.

Keywords: Patent, Invention, Limits Of Patent Right, Exhaustion of Right, Termination Of Right

¹ İstanbul Ticaret Üniversitesinde Özel Hukuk Tezli Yüksek Lisans programında yazılmakta olan “Marka Hakkının Tükenmesi” adlı tez çalışmasından türetilmiş makaledir.

² Cumhuriyet Savcısı Muhammed Cüneyt OKUDAN, ORCID: 0000-0003-1841-428X, cuneytokudan94@gmail.com.

GİRİŞ

İnsanoğlu, yaratılışından itibaren yaşamını sürdürebilmek ya da refahını arttırabilmek için araştırmalarda bulunmaktadır. Bu araştırmalar insanların ya kendi talepleri ya da toplum ihtiyaçları nedeniyle yapılır. Yapılan araştırmalar sonucu elde edilen teknoloji, buluş vb. şeyler insanlar için olduğu kadar devletler ve şirketler için de önemlidir. Bilim ve teknolojiye sahip olmanın yollarından biri bunu üretmek veya üretimi amacıyla yatırım ve teşvik etmek; ikinci yol ise bilim ve teknoloji transfer etmektir. Bilim ve teknolojinin transfer yoluyla elde edilmesi patent konusunu da kapsayan bir durumdur.³ Söz konusu patent sistemi sadece insanların yeni buluş yapmasının önünü açmaz, bununla birlikte başka ülkelerde meydana getirilen teknolojilerin kendi ülkelerine de getirilmelerinin önünü açmaktadır. Devamında ise ürün ve yöntemlere doğrudan ya da dolaylı olarak yani lisans yoluyla koruma kapsamındaki ülkelere yerel olanaklar vasıtası ile sanayiye entegre hale getirilir.⁴

Yapılan entegrasyon sayesinde günümüzde ortaya çıkan ürünler ülkelerin mali hazineleri kadar değerli birer sermayesi haline gelmiştir. İşte bu değerli sermayeyi korumak ve serbest piyasa ekonomisinin sağlıklı ilerlemesini sağlamak için, fikri haklar ve ürünler hukuki korunmaya muhtaçtır. Çünkü ekonomilerde, söz konusu özgün üretimi yapanlar, mali açıdan kendilerine bir getiri yapmasını beklerler. Aksi bir durumda insanların üretime olan motivasyonları düşer. Bahsettiğimiz koruma insanın üretkenliğini artırır, bilgi, teknoloji gibi alanlarda karşılıklı aktarımı sağlar ve tüm bunların sonucu olarak bu koruma ekonomik ve sosyal açıdan ülkeler için bir lokomotif işlevi görür.⁵

Toplumdaki her bireyin yeni şeyler üreterek toplumun geleceğine yatırım yapması fikri mülkiyet korumasının amaçlarından biridir.⁶ Üretilen ürünlere patent verilerek ekonomik ve teknolojik olarak toplum seviyesini yükseltmek ise patent sisteminin amaçlarından biridir. Patent sisteminin varlığı günümüze kadar sürekli tartışılmıştır. Fakat artık günümüzde patentin varlığı buluşları korumak, teşvik etmek ve teknolojiye sahip çıkmak için bir zorunluluktur.⁷

Dünya üzerinde AR-GE çalışmalarına insan ve maddi kaynak ayıran, bu tür faaliyetleri teşvik eden gelişmiş ülkeler, bu tür faaliyetlerin diğer ülkelere rekabetle önemli olduğunu düşünmektedir. Bu yüzden gelişmiş ülkelere yapılan çalışmalar sonucu elde edilen ürünlerle alakalı patent koruması düşüncesi ve buluş sayısı hızla artmaktadır. Bununla beraber amaçlanan buluş faaliyetleri sayesinde ekonomik, sosyal, teknolojik açıdan diğer ülkelerle yarışta öne geçmektir. Gelişmiş ülkeler bu nedenle buluş faaliyeti AR-GE yatırımı konusunda çok önem vermektedir. Gelişmekte olan ülkelerin de bu seviyelere çıkması ülkelerin

³ Şaziye Yurtsever, *Patentin Hukuki ve Cezai Korunması ile İlgili Mevzuat*, Ankara, Adalet Yayınevi, (2005), s. 1-2.

⁴ Ali Rıza Köker, *Patent Korumasının Önemi ve Ekonomik Gösterge Olarak Patent*, T.C. Türk Patent Enstitüsü Patent Dairesi Başkanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara, (2005), s. 33.

⁵ Cahit Suluk, Rauf Karasu ve Temel Nal, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, (2021), s. 35.

⁶ “6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu m. 1 Gerekçesi, RG, 10.01.2017, Sayı: 29944.” *SMK 1.madde gerekçesinde, Kanunun amaç ve kapsamı belirlendiği söylenmiştir. Bu çerçevede sınai mülkiyet haklarından marka, coğrafi işaret, tasarım, patent ve faydalı model ile sınai mülkiyet hakkı kapsamında yer almayan geleneksel ürün adlarına ilişkin hakların korunması hususu Kanunun amacı olarak düzenlenmiştir.*

⁷ Başak Özkök Gökmen, *Patent Hakkının Sınırları ve İstisnaları (Kamu Sağlığı Gerekçesi Özelinde İncelenmesi)*, Ankara, Adalet Yayınevi, (2020), s. 22.

gelişmesi ve ekonomik olarak seviye atlaması, uluslararası alanda yeni düzende yer alabilmesi için artık bir gerekliliktir.⁸

PATENT KORUMASI

1.PATENT HAKKI ve HAKKIN SAHİBİ

1.1.GENEL

Yapısı gereği fikri ürünler gerçek kişiler tarafından geliştirilebilir ve ortaya çıkarılır. Türk hukukunda fikri ürünü meydana getiren, o fikri ürünün sahibidir. Buna “gerçek hak sahipliği” ilkesi denir. Bu ilkenin yansımaları mevcut kanunlarımızda kendini göstermiştir. Örneğin; Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu⁹(FSEK) 18/1 maddesinde bir eseri meydana getiren kişi o eserin sahibidir, denmektedir. Sınai Mülkiyet Kanunu’nun (SMK) 109’uncu maddesinde de bir buluşu yapan kişi o buluşun sahibidir denmektedir.¹⁰ Ayrıca patent başvurusu sonucu verilen belge neticesinde kanun kapsamında kazanılan patent hakkını SMK’nın 85’inci maddesinde patent sahibinin kullanabileceği hüküm altına alınmıştır.¹¹

Çalışmamızın ilk bölümünde patent hakkının doğumunu, kimlerin patent isteme hakkına sahip olduğunu ve bu istem hakkının içeriğinden bahsedilecektir.

1.2. PATENT HAKKININ DOĞUMU VE NİTELİKLERİ

Patent, buluşu gerçekleştiren kişiye buluşunu koruması için verilen hukuki bir zırttır. Türk Patent Enstitüsü (TPE) tarafından verilen patent, buluşçuya kanundan kaynaklanan tekel niteliğinde haklar barındıran mutlak nitelikteki bir haktır. Patent nedeniyle ortaya çıkan hak, kamu yararı gözetilerek kişiye devlet tarafından verilen ayrıcalıktır.

Patentten doğan hak birtakım özelliklere sahiptir. Bu hak fiziki varlığı bulunmayan gayri maddi malvarlığı unsurudur. Yani değeri ancak para ile ölçülebilen, soyut nitelikteki, eşya vasfı taşımayan bir hak türüdür. Bu hak patentten doğan hakkı ihlal eden herkese karşı ileri sürülebilir. Bu da bu hakkın mutlak nitelikte bir hak olma özelliğini göstermektedir. Bu hakkın bir diğer özelliği ise süreyle kısıtlanmış olmasıdır. Bu hakkın sahibi ona tanınan hakkı belli süre zarfında kullanabilir. Süre sonunda patentli buluş serbest hale gelir ve toplumun malı olur. Son olarak ise patent hakkı bazı hukuki işlemlere konu olabilir. Borçlandırıcı ve tasarruf işlemleri bunlara örnektir.¹²

Patent hakkının doğumu konusunda ise birçok farklı görüş ve teori bulunmaktadır. Bu görüşlerin bazıları ortak noktada buluşmuş olsa da tümünden bir fikir birliği bulunmamaktadır. Hirsch’e göre patentten doğan hak tescille ortaya çıkar. Bu hak tescil tarihinden itibaren hüküm ve sonuçlarını doğurmaya başlar. Ayiter’e göre patentten doğan hak, buluşun meydana gelmesi ile doğmaz. Fakat bu sırada mutlak olmayan, ama tekel niteliğinde hakka sahip olmak için bekleyen bir hakkın var olduğunu söylemektedir. Ancak tescille mutlaklık

---

⁸ Özkök Gökmen, s. 22.

⁹ “5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, m. 18 Gereğesi, RG, 13.12.1951, Sayı: 7981”

¹⁰ Suluk, Karasu, Nal, s. 245.

¹¹ Hayrettin Çağlar, “Patent Hukukunda Ön Kullanım Hakkı” Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt X., Sayı 1,2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789823>, (E.T: 08.06.2025) , s. 79.

¹² Deniz Kayatekin, *Patentin Hükümsüzlüğü*, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, (2013), s. 24-27.

niteliğine sahip olacağı görüşündedir.¹³ Tekinalp ise “*eser üzerindeki hakkın herhangi bir şarta tabi olmadan doğduğunu fakat hakkın kazanımı için tescilin şart olduğu görüşündedir.*” Kaya ise “buluşçu buluşu oluşturması ile hukuki koruma altına girer. Ama sağlanan hukuki korumadan patentin sağladığı korumaya geçmek için bazı eşiklerden geçilmesi gerektiği görüşündedir.” Ortan’a göre “*söz konusu hak patent alınmadan zaten mutlak bir haktır.*” Tescil burada kurucu değil bildirici niteliğe sahiptir. Saraç ise “*Türk Patent Enstitüsü tarafından patentin verilmesi ile hak doğar, demiştir.*” Bu patent verme kararı kurucu bir işlemdir. Bu işlem neticesinde patentten doğan hak meydana gelir.¹⁴

Özetle, patent hakkının doğumu konusunda birçok farklı görüş olmasına rağmen öğretilerde bu konuya ilişkin herkesçe kabul edilen ve fikir birliğine varılan bir görüş mevcut değildir.

1.3. PATENT İSTEME HAKKI

Patentin kim veya kimler tarafından istenebileceği, bu hakkın devredilip devredilemeyeceği, söz konusu buluş üzerindeki hakların devri konusu SMK 109’uncu madde ile açığa kavuşturulmuştur. Bu maddede patent isteme hakkının ilke olarak buluş sahibine ait olduğu hüküm altına alınmıştır.¹⁵

Kanun hükmü uyarınca patent isteme hakkı, buluşu yapana veya onun haleflerine aittir ve sadece gerçek kişiler buluşun sahibi olabilirler. Tüzel kişi ancak buluş sahibi gerçek kişinin halefi olabilir. Tüzel kişi ya kanundan dolayı ya da hukuki bir işlem nedeniyle buluş sahibinden patent isteme hakkı kazanabilir.¹⁶

Diğer taraftan başvuruya konu ürünü birden çok gerçek kişi meydana getirmiş olabilir. Bu durumda buluşun sahibi birden fazla gerçek kişinin tamamı olur. Bu durumdan SMK m.109/2’ de bahsedilmiştir. Özetle maddede buluş birden çok kişi tarafından yapılmışsa, taraflar müşterek olarak patent isteme hakkına sahiptir. Buluşu birden çok kişi beraber yapmışsa aralarındaki hukuki durum sözleşmeyle düzenlenebilir. Sözleşme ile düzenleme yapılmamışsa Türk Medeni Kanunun’da¹⁷ bulunan müşterek mülkiyet¹⁸ hükümleri uygulanır.

Bir diğer durum ise aynı buluşun birbirinden ayrık olarak birden fazla kişi tarafından aynı zamanda meydana gelmesi durumunda patentin kim tarafından isteneceği daha önce başvuru yapana veya diğerlerine göre rüçhan hakkı olana göre belirlenir. TPE başvuruyu yapan kişinin buluş sahibi olup olmadığını, bu kişinin patent isteme hakkına sahip olup olmadığını araştırmaz.¹⁹

Son olarak işçi buluşları hakkında ise patent isteme hakkının çalışana mı işverene mi ait olduğu ile alakalı kesin ve net bir şekilde tanımlama yapılmamıştır. Yürürlükteki SMK karma

¹³ Nuşin Ayiter, *İhtira Hukuku*, (1968), s. 83

¹⁴ Ünal Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, İstanbul, Vedat Kitapçılık, (2012), s. 541-571.

¹⁵ İlhami Güneş, *Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, (2021), s. 150-151.

¹⁶ Serap Keskin, *Fikri (Düşünsel) Mülkiyet Haklarında Patent ve Markanın Ceza Normları ile Korunması* (Birinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi, (2003), s. 40.

¹⁷ “4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, RG, 08.12.2001, Sayı: 24607”

¹⁸ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu Madde 688- *Paylı mülkiyette birden çok kimse, maddi olarak bölünmüş olmayan bir şeyin tamamına belli paylarla maliktir. Başka türlü belirlenmedikçe, paylar eşit sayılır. Paydaşlardan her biri kendi payı bakımından malik hak ve yükümlülüklerine sahip olur. Pay devredilebilir, rehnedilebilir ve alacaklılar tarafından haczedilebilir.*

¹⁹ İlhami Güneş, s. 150-151.

bir sistem benimsemiştir. Bu sistem uyarınca eğer belli şartlar yerine gelirse bu hak işverene ait olmaktadır. Bu hakkı eline alan işveren işçiye makul bir bedel ödemek zorundadır. Bu makul bedel ise kanun ve yönetmeliklerle belirlenen kurallara göre belirlenmektedir.²⁰

2.PATENT KORUMASININ KAPSAMI

2.1.GENEL

Günümüzde insanlar oluşan ihtiyaçlar neticesinde yeni şeyler meydana getirerek fikri mülkiyet koruması altına almaktadır. Koruma kapsamında ortaya çıkan ürünlere verilen patent ile insanlar yeni buluşlar yapmak için motivasyon kaynağı bulmaktadır. Dünyada artık yeni buluşlar yapmaya ve yeni teknolojiler geliştirmeye ülkeler daha fazla kaynak ayırmaktadır. Bu ülkelerin gelişmesi ve ekonomik ve kültürel olarak ilerlemesi için bir zorunluluktur.

Bu gerekliliğin bir sonucu olarak ortaya çıkan patent sisteminin kapsamı ve bu kapsam belirlenirken ölçütlerin neler olduğu, hak sahibine koruma ile tanınan yetkiler ve bu hakkın sınırları çalışmamızın bu bölümünün içeriğini oluşturacaktır.

2.2. HAKKIN KAPSAMI

Buluşçu, buluşunu ortaya çıkardığında, başka bir şart aranmaksızın buluş sahibi ile buluş arasındaki ilişkiden kaynaklanan hakka genel tanımda buluşçu hakkı denir. Bununla beraber buluşçunun buluşu meydana getirdikten sonra fakat tescilden önce patenti talep etmeye yönelik sahip olduğu hakka “patente yönelik hak” denir. Buluş sahibinin patenti aldıktan sonra var olan hakları patent üzerindeki hak ve patentten doğan hak olmak üzere iki bölümdür. Bu haklardan ilki olan patent üzerindeki hak ile buluş sahibinin patent alması nedeniyle kazandığı hukuksal durumu kastedilirken, patentten doğan hak ile buluş sahibinin buluşu üzerinde dilediği gibi tasarruf etme, başkalarının tasarrufunu engelleme hakkını ifade etmektedir.²¹

Buluşun bütün koşulları taşıdığı varsayımında buluş yapıldığı anda buluşçunun hakimiyeti altında, buluş hakkı doğar ve bunun için herhangi bir tescil veya şekil şartı gerekmez. Fakat patent hakkı, söz konusu ürünün yetkili makamlarca gerekli inceleme yapıldıktan sonra buluş olduğu kabul edilen ve sonra da gerekli teknik bilginin açıklanması şartıyla verilen ve sınırları olan bir tekel hakkıdır. Patent dolayısıyla ortaya çıkan haklar şekil şartı öngörülmesizin buluşun gerçekleştirilmesi ile ortaya çıkar ve kurumun verdiği tescil belgesi ise hakların doğması anlamını taşır. Yetkili kurumun “patent verilmesi” kararından önce henüz bir patent değil buluş olduğu iddiası olan bir ürünün başvurusu vardır.²²

Buluş içeren ürün için yapılan başvurunun patent alabilmesi uzun bir süreç içinde gerçekleşmektedir. Patent hukukunda bu süreç üç aşamada oluşmaktadır. Birinci aşamada, buluşun meydana getirilmesi ile buluşta buluşçu hakkı ortaya çıkar. Bu hakka patent isteme

---

²⁰ Hakan Koçak, *Türk Patent Hukuku Açısından Çalışan Buluşlarında Hak Sahipliği ve Çalışanın Bedel Hakkı*, Hacettepe HFD, 9(2) (2019), <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/870473>, s. 492 -494, (E.T:08.06.2025)

²¹ Yurtsever, s. 147.

²² Güneş, s. 213-214.

hakkı da denmektedir. Birinci aşamada buluşçu patent başvurusunu henüz yapmamış, ama buluşçunun başvurusu yapmaya dair bekleyen bir hakkı vardır. Söz konusu bu hak, yetkili kuruma belge almak için yapılacak başvuru ile kullanılmış olur. İkinci aşama, başvuru hakkıdır. Burada ise başvuru yapılmış fakat daha belge alınmamıştır. Kanun başvuruya bazı haklar sağlamıştır. Patente verilmiş olan koruma, başvuru bülteninde yayımlandıktan sonra başvuru sahibine geçici koruma sağlar. Yani buluş sahibinin hakkı başvuru sürecinde de kurulur. Üçüncü aşama ise patent belgesi verilmesi aşamasıdır. Yani artık patent tescili gerçekleştirilmiştir. Bu aşama patentten doğan hak olarak da adlandırılabilir. Patent hakkı geniş bir kavramdır ve içinde buluşa ait birçok hakkı barındırmaktadır. Yani özetle yukarıda bahsettiğimiz üç aşama sonucunda meydana gelen hakların tamamını birden ifade etmek için “patent hakkı” kavramı kullanılmaktadır.²³

2.3.PATENT KORUMASININ KAPSAMININ BELİRLENMESİ

Patent hakkı korumasının kapsamı buluş içeriğinin belirlenmesi ile ortaya çıkar. SMK’nın 89’uncu maddesiyle buluşu açıklayarak patent korumasının kapsamını belirlemiştir.²⁴ Korumanın kapsamı tespit edilirken istemler, eşdeğer unsurlar ve başvuru/patent sahibinin beyanlarından oluşan üç unsur dikkate alınmaktadır.²⁵

2.3.1.İstemler

Buluşun açıklanmasında başrolü oluşturan istemler değerlendirilirken tarifname ve resimlerden yardım alınmaktadır. SMK m.89/1 hükmü patent hakkının kapsamının istemlerle belirleneceğini belirtmiştir. İstemlerle ilgili öğretide farklı tanımlar bulunmaktadır. Arslan Kaya tarafından yapılan tanıma göre; “istemler, buluşun korunması istenilen unsurlarını açık ve öz olarak ifade eden somut taleplerdir”.²⁶ Tekinalp ise; “patent hukukunda istem, buluş sahibini başvurusunda buluşu bağlamında açıkladığı (yani ayrıntılı bir şekilde buluşunu ortaya koyduğu), alacağı patent bağlamında kanunen korunmasını istediği buluşuna ilişkin tanımlanan ve tanıtılan konu veya konulardır” şeklinde bir tanım yapmıştır.²⁷

İstemler, patent hakkının kapsamının tespiti ve buluşun patent verilebilirlik şartlarını taşıyıp taşımadığı hususunun belirlenmesinde rol oynamaktadır.²⁸

²³ Suluk, Karasu, Nal, s. 267-268.

²⁴ **MADDE 89-** (1) Patent başvurusu veya patentin sağladığı korumanın kapsamı istemlerle belirlenir. Bununla birlikte istemlerin yorumlanmasında tarifname ve resimler kullanılır... (7) Patent, buluşla ilgili örnekler içeriyorsa istemler bu örneklerle sınırlı olarak yorumlanamaz. Özellikle ürün veya usulün sahip olduğu ilave özelliklerin patentte açıklanan örneklerde bulunmaması, bu örneklerde bulunan özellikleri kapsamaması veya bu örneklerde belirtilen her amaç veya özelliği gerçekleştirememesi hâllerinde, ürün veya usul istemlerle sağlanan koruma kapsamının dışında tutulmaz.

²⁵ SMK Madde 89- (1) Patent başvurusu veya patentin sağladığı korumanın kapsamı istemlerle belirlenir. Bununla birlikte istemlerin yorumlanmasında tarifname ve resimler kullanılır. Tahir Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, Ocak (2003), s. 42-43.

²⁶ Arslan Kaya, *Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar*, (1997), s. 179.

²⁷ Ünal Tekinalp, “Sınai Mülkiyet Kanunu’nun Öne Çıkan Yenilikleri”. 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu Sempozyumu, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, (2017), s. 57.

²⁸ Tahir Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, s. 47, Ünal Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, s. 576.

2.3.2.Eşdeğer Unsurlar

Patent hakkının sağladığı korumanın kapsamı tayin edilirken dikkate alınan diğer bir nokta eşdeğer unsurlardır. SMK m.89'daki tanıma göre bir unsur, esas itibarıyla istemlerde talep edilen unsur ile aynı işlevi görüyor, bu işlevi aynı şekilde gerçekleştiriyor ve aynı sonucu ortaya çıkarıyorsa, genel olarak istemlerde talep edilen unsurun eşdeğeri olarak kabul edilir demektir.²⁹

Eşdeğer unsur tanımı öğretide farklı farklı görüşlere yol açmıştır. İhtira Beratı Kanunu³⁰ dönemine ait eserlerde “*muadil*” olarak ifade edilen “eşdeğer unsur” kavramı Ayiter’e göre; “*aynı tesiri haiz olan değişik vasıtalarla muadil denir*”.³¹ Tekinalp’e göre ise; “*aynı işlevi gören, aynı sonucu doğuran unsurlar eşdeğer unsurdur*”.³²

SMK ile öğreti tanımlamalarındaki farklılık aynı şekilde sonucu gerçekleştirme özelliğinde ortaya çıkmaktadır. SMK eşdeğer unsuru tanımlarken aynı şekilde sonucu ortaya çıkarmasını da beklerken, öğreti tanımlamalarında sadece aynı işlevi gören ve aynı sonucu doğuran unsur olarak belirtilmiştir.³³ Doktrinde sadece Arslan Kaya bu üç işleve de yer vererek tanım yapmıştır. Kaya’ya göre, “*Eşdeğerler, istem veya istemlerle aynı işlevi gören, bu işlevi aynı şekilde gerçekleştiren ve neticede istem ve istemlerde talep edilen unsur ile aynı sonucu çıkartan araç veya unsurlardır*”.³⁴

Sonuçta eşdeğer unsurlar patentin kapsamı içinde değerlendirilmesinde buluşun ana fikrini ve temelini korumak ve söz konusu buluşun taklit edilmesini engelleme düşüncesi yatmaktadır. Bu amaca yönelik düzenleme SMK 89/5’te yer almaktadır. Madde içeriğinde, patente yapılan bir ihlalin varlığı araştırılırken istemlerle beraber belirtilen eşdeğer unsurlar da dikkate alınarak incelenmesi gerektiği belirtilmiştir.³⁵

2.3.3.Başvuru/Patent Sahibinin Beyanları

Patent hakkının sağladığı korumanın kapsamı belirlenirken dikkate alınan istemlerin içeriği tespit edilirken patent geçerliliği süresince³⁶ başvuru sahibinin beyanları da göz önünde bulundurulur.³⁷

SMK m. 103/1 hükmünde başvuru sahibi tarafından TPE’ye yapılan işlemler devam ettiği sürece, süreçte itiraz söz konusu ise itiraz hakkında son karar verilinceye kadar patent sahibince istemlerin değiştirilebileceği belirtilmiştir. Bu madde ile amaçlanan koruma kapsamını aşmamak kaydıyla başvuruda ve istemlerdeki belirsizlikleri yok etmek, hakkın sınırlarını daha keskin hale getirmek ve hakkın ihlali halinde tespitini kolaylaştırmaktır.³⁸

²⁹ “6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu, RG, 10.01.2017, Sayı: 29944.”

³⁰ 6916 Sayılı İhtira Beratı Kanunu, RG: 18.02.1957, Sayı: 9543.

³¹ Ayiter, s. 90.

³² Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, s. 606.

³³ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, s. 49.

³⁴ Kaya, s. 182.

³⁵ a.g.e. ,s. 182.

³⁶ **Korumanın Kapsamı SMK MADDE 89-** (6) İstemlerin kapsamını belirlemek için patentin verilmesi ile ilgili işlemler sırasında veya patentin geçerliliği süresince, koruma kapsamının belirlenmesinde patent başvurusu veya patent sahibinin beyanları dikkate alınır.

³⁷ Kaya, s. 184.

³⁸ Özgür Öztürk, “*Sınai Mülkiyet Kanunu’nda Patent ve Faydalı Modellere İlişkin Düzenlemeler ve Yenilikler*”.

2. PATENT HAKKININ SINIRLARI

Ticarette Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması³⁹ (TRIPS) madde 30'a göre *“Üyeler, üçüncü kişilerin yasal menfaatlerini dikkate alarak, bu istisnaların patentten normal olarak yararlanılmasına makul ölçüler dışında aykırı olmaması ve patent sahibinin yasal menfaatlerine makul ölçüler dışında zarar vermemesi koşuluyla, herhangi bir patent ile verilen münhasır haklara sınırlı istisnalar getirebilirler.”* Bu madde patent hakkının kapsamına istisna verilebileceğini düzenlemektedir. 31'inci maddede ise verilen istisnaları kullanırken uyulması gereken koşullar düzenlenmiştir. Hak sahibinden izin ve yetki alabilmek için yeterli çabayı gösterip başarılı olamayanlar bu istisna kapsamındadır. Bununla birlikte alınacak yetkinin özelliklerinde bahsedecek olursak: -Verilen yetki içerikle sınırlı olmalı, yetki kullanımı münhasır olmamalı, verilen şartlar ortadan kalktığında yetki iptal edilmeli, verilen yetki için hakça ödeme yapılmalı ve bu yetkinin geçerliliği ülkedeki bağımsız otoritelerce incelenmelidir. Ek olarak kullanım, işletmenin veya kurulu bir işin bu kullanımdan yararlanan kısmı ile devri dışında devredilmez olmalıdır.

Bu şartlar içinden herhangi birisine uyulmaması durumunda TMK m. 2'ye göre herkes haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymakla mükelleftir. Bu durumu hakim kendiliğinden dikkate alabileceği gibi taraflar da ileri sürebilir. Bu tarz davranışlar neticesinde verilen hakkın kötüye kullanılması hukuk düzenince korunmaz ve söz konusu ilişkinin sonlandırılması değiştirilmesi ya da zararın engellenmesi gibi sonuçlar ortaya çıkabilmektedir.⁴⁰

Öte yandan uluslararası düzenlemelerin yanı sıra ulusal düzeyde de kanunlarımızda patent hakkına ait sınırlamalara yer verilmiştir. Bu sınırlar SMK m. 85/3'te düzenlenmiştir. Bu sınırlamaların var olmasının sebebi toplumun bir kesimini korurken diğer kesimin haksızlığa uğramasının önüne geçmektir. Şöyle ki; patent başvurusu yapan kişinin hakları ona verilen patentin hakkının sağladığı koruma sayesinde güvende olmakla birlikte bu korumanın bir sınırı olmazsa toplumun sömürülmesine neden olur. Bu iki durum arasında yani hem hak sahibi hem de toplum için ortak bir denge kurulmalıdır. Tam da bu nedenle patent hukuku patent verilmesiyle ortaya çıkan hakkın kapsamına birtakım sınırlamalar ve istisnalar getirmiştir.⁴¹ Sınai veya ticari bir amaç taşımayan ve özel maksatla sınırlı kalan fiiller, patent konusu buluşu içeren deneme amaçlı fiiller, ilaçların ruhsatlandırılması ve bunun için gerekli test ve deneyler de dâhil olmak üzere, patent konusu buluşu içeren deneme amaçlı fiiller, sadece bir reçetenin oluşturulması için eczanelerde yapılan ilaçların seri üretim olmadan hazırlanarak kullanılması ve bu şekilde hazırlanan ilaçlara ilişkin fiiller, patent konusu buluşun Paris Sözleşmesi'ne taraf devletlerin gemi, uzay aracı, uçak veya kara nakil araçlarının yapımında veya çalıştırılmasında veya bu araçların ihtiyaçlarının karşılanmasında, söz konusu araçların geçici veya tesadüfi olarak Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde bulunması şartıyla kullanılması ve 5/6/1945 tarihli ve 4749 sayılı Kanunla onaylanan Milletlerarası Sivil Havacılık Anlaşması'nın 27'nci maddesinde öngörülen ve bu madde hükümlerinin uygulandığı bir devletin hava aracı ile ilgili fiiller bu sınırlamaların kapsamını oluşturmaktadır.

Bu sınırlamalar, çalışmamızda genel sınırlama ve özel sınırlama ayrımı yapılarak incelenecektir.

6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu Sempozyumu. Ankara (2017): Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, s. 359.

³⁹ Ticarette Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPS), RG:29.01.1995, Sayı: 22186

⁴⁰ <https://fikrimulkiyet.com/mevzuat/ticarette-baglantili-fikri-mulkiyet-haklari/>, (E.T: 07.06.2025)

⁴¹ Özkök Gökmen, s. 52.

2.1. GENEL SINIRLAMALAR

Patent ile sahibine tanınan tekerci haklar bazı sebeplerin varlığı halinde kullanıcıya karşı ileri sürülemez. Bu sınırlama objektif ve genel niteliktedir. Fakat bu objektif sınırlama uygulanırken patentten doğal olarak yararlanılmasına engel olmayacak şekilde ölçülü olmalı ve hak sahibinin hukuki menfaatlerine zarar vermemelidir. Bu ilkeler sınırlama uygulanırken dikkat edilmesi gereken önemli noktalardır. Bununla beraber patent sahibi de patent konusunu kanuna, genel ahlaka, genel sağlığa ve kamu düzenine zararlı şekilde kullanmayacağı gibi yapılmış ve yapılacak olan tüm sınırlamalarla bağlıdır.

APA m. 53/a'da kamu düzenine aykırı buluşların patentlenemeyeceğine dair hüküm yer almaktadır. Bu düzenleme bizim SMK m. 85/3 düzenlemesi ile eşdeğer niteliktedir. Kanunda düzenlenmiş olan patent hakkının kapsamına dahil olmayan filler aşağıda açıklanacaktır.

2.1.1. Sınai ve Ticari Amaç Taşımayan Özel Maksatlı Fiiller

SMK'da yapılan düzenleme ile ekonomik kazanç amacı gütmeyen, ticaretin kapsamı dışındaki patent kullanımı hakkın kapsamı dışındadır. Bu sınırlamadan anlaşılması gereken belli bir ekonomik kazanç elde etmek için yapılan fiillerden kazanç maksadı taşımayan yani özel nitelikli fiiller koruma dışındadır. Özel kullanımla kastedilen kişisel kullanımdır. Yani kullanım, kendinin veya yakın çevrenin ihtiyacı dahilinde ise kişisel kullanımdır. Bu nedenle sınırlamanın ihlal edilebilmesi için yapılan fiilin hem ticari amaç taşıması gerek hem de kişisel nitelikte fiil olması gerekmektedir.⁴²

Bu istisna getirilmesindeki amaç bilime duyulan merakı, yeni şeyler üretme heyecanını engel olmamak ve sadece özel amaçla sınırlı olarak yapılan fiillerin patente zarar vermeyecek olmasıdır.⁴³ Örneğin, bir marangozun patentli bir ürünün parçalarını alarak kendisi için üretmesi özel maksatlı bir davranıştır ya da bir kimya öğretmeni, bir usul patentinin konusunu oluşturan bir öksürük ilacını, ilacın bileşimindeki maddeleri piyasadan sağlayarak ve söz konusu usul patentini aynen uygulayarak üretilen kendisi kullanabilir, ailesine ve yakınlarına, hatta komşularına verebilir.

2.1.2. Deneme Amaçlı Fiiller

Patente konu buluşun deneme amacıyla kullanılması SMK'da yapılan düzenlemeyle patent hakkının kapsamına dahil edilmemiştir. Örneğin, yapılan buluşun gerçekten söylenen amacı gerçekleştirip gerçekleştirmediğini denemek serbesttir ve izin alınmadan patentli buluş ekiplerce incelenebilir ve Ar-Ge faaliyeti için çoğaltılabilir.⁴⁴ Başka bir örnek vermek gerekirse; bir fizik profesörü bir bilimsel dergide okuduğu buluşu, aynen kendi laboratuvarında tekrarlayabilir.

Deneyisel kullanıma verilen bu istisna ile amaçlanan bilimsel araştırma sürecini engellenmesinin önüne geçmektir. Yani hak sahibinin tekerci yetkilerine zarar vermeyecek olan iyi niyetli deneylerin, bilimsel araştırmaların önünü açmak amaçlanmıştır.⁴⁵ Mesela,

⁴² Suluk, Karasu, Nal, s. 271-272, Güneş, s. 229.

⁴³ Güneş, s. 229.

⁴⁴ Güneş, s. 229-230.

⁴⁵ Güneş, s. 229-230, *Madde metninin gerekçesinde, patent konusu buluşlarla ilgili deneme amaçlı fiiller, teknolojik gelişmelere katkıda bulunabileceği gerekçesiyle, patentle sağlanan hakkın kapsamı dışında bırakıldığı belirtilmiştir.*

patent işlemleri ile ilgili makamların, rakiplerin, denetim ve kontrol ya da araştırma ve inceleme konularında yetkili kişi ve kurumların, kamu sağlığı ile ilgili kuruluşların buluşu kullanmaları bu çerçevede değerlendirilebilir.

Deneyisel kullanımın serbest olmasındaki en önemli şartlardan biri de gelir elde etme amacı güdülmemesidir. Örneğin patent konusu usulün deneme amacıyla kullanımı esnasında bu usul aracılığıyla doğrudan elde edilen ürünlerin piyasaya sürülmesi ve bu suretle gelir elde edilmesi halinde istisnanın kapsamı aşılmış olacaktır.⁴⁶

2.1.3. Eczanelerde Tek Reçetelik Uygulamalar

Seri üretim yapılmadan sadece bir reçete için eczanelerde hazırlanan ilacın kullanımı söz konusu ilacın formülü patentli de olsa tecavüz meydana getirmez. Fakat bu uygulamanın tecavüz olmaması için sadece ilaç kullanımı, seri üretim olmadan kullanılması ve reçete oluşturulması amacı taşınmalı ve eczanede hazırlanmalıdır.⁴⁷ Bu istisnanın konulmasındaki amaç, eczacılara mesleki birikimlerini kullanabilmeleri için alan açmak ve tıbbi müdahale özgürlüğü tanımadır.⁴⁸

2.1.4. Buluşun Gemi, Uçak, Uzay Aracı ve Kara Nakil Araçlarında Kullanılması

Patent konusu şey Paris Sözleşmesi'ne⁴⁹ taraf devletlerden birinin araçlarının yapımında kullanılıyorsa ve bunlar Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırları içinde bulundurulmak şartıyla kullanım hakkı kapsamına dahil değildir.⁵⁰ Bu istisna sonucunda ülkelere ait çeşitli nakil araçları geçici olarak diğer ülkelerin sahasına girebilmektedir. Böylelikle patent hakkı nedeniyle bu süreçte herhangi bir aksamanın yaşanmasının önüne geçilmektedir.⁵¹ Yine bu istisna ile Paris Sözleşmesi'ne taraf devlet olmak kaydıyla Türkiye'de üretilen buluşların o anda Türkiye'de bulunan araçların herhangi bir işlemi için kullanılması patent hakkını ihlal etmez. Bu hususta *Kaya* tarafından verilen örneğe göre; Paris-İstanbul arasında çalışan Fransa'ya ait bir tren İstanbul'da iken Türkiye'de patentli olan bir fren sistemini kullanmak için patent hakkı sahibinden izin almak zorunda değildir.⁵²

2.1.5. Çiftçi İstisnası

Küçük çiftçi aldığı patentli ürünlerle kendine ait arazisinde yaptığı ekim sonucu elde ettiği ürünleri kendi arazisinde yaptığı üretimlerde tekrar kullanabilecektir. Yine çiftçiler ayırım olmaksızın tarım amaçlı olarak hayvan üreme konusunda patentli ürünleri sınırlamaya girmeden kullanabilecektir. Söz konusu kullanım 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun'a tabidir.⁵³

⁴⁶ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, s. 95, Sezgin Huysal, *İlaç Patenti*, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010, s. 181.

⁴⁷ Suluk, Karasu, Nal, s. 274, Güneş, s. 230.

⁴⁸ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, s. 95.

⁴⁹ 1616 Sayılı Paris Sözleşmesi, RG:29.05.1930, Sayı: 1506.

⁵⁰ Suluk, Karasu, Nal, s. 273.

⁵¹ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, s. 98, Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, s. 608-609.

⁵² Kaya, s. 193.

⁵³ 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait İslahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanun, RG:15.01.2004 Sayı: 25347. Suluk, Karasu, Nal, s. 273.

Bu istisnaya ilişkin hükümler SMK m. 85/4-5'te düzenlenmektedir. Gerekçede söz konusu hükümlerin 98/44/EC sayılı AB Direktifi'nin 11. maddesinin 1. ve 2. fıkrasına dayandığı ifade edilmektedir.⁵⁴

2.1.6. Kamu Düzeni ve Genel Ahlaka Aykırılık

Patent konusu şey kanuna, ahlaka, kamu düzeni ve genel sağlığa zarar verici şekilde kullanılamaz. Bu kullanım, mevcut ve gelecekte kabul edilecek tüm yasaklara ve sınırlamalara tabidir.⁵⁵ Bu sınırlamadaki kamu düzenine ve genel ahlaka aykırılık, buluşun kendisinin değil buluşun kullanımı halinde oluşabilecek bir aykırılıktır. Yani buluşun kullanılması şu anda veya gelecekte oluşabilecek sınırlı ya da sınırsız kanuni yasak veya aykırılığa yola açabilecekse bu durum kısıtlanmaktadır. Yani bu istisnadaki önemli nokta buluşun “kullanım” halidir.⁵⁶

2.2. ÖZEL SINIRLAMALAR

2.2.1. ÖNCEKİ KULLANIMDAN DOĞAN HAK

Kaynağını TRIPS 30'uncu maddeden alan bu özel sınırlama hali 551 sayılı KHK'da ön kullanım hakkı olarak ifade edilmekteyken ve öğreti tarafından yaygın kullanım hali bu iken SMK'da yapılan değişiklik ile “önceki kullanımdan doğan hak” şeklinde bir ifadeye çevrilmiş ve sınırlamanın içeriğinin daha anlaşılır olması amaçlanmıştır.

Patent başvurusu yapılmadan önce buluşu halihazırda kullanan veya kullanma hazırlığı yapanın yaptığı işlemlere “ön kullanım”, söz konusu işlemi gerçekleştirenlere “ön kullanıcı”, bu işlem sonucu elde edilen hakka “ön kullanım hakkı” denilmektedir. İyi niyetli ön kullanıcının gerçekleştireceği işlemi engellemek hakkaniyete uygun düşmeyeceğinden kişiye ön kullanım hakkı tanınmaktadır. Bir kişinin, bir patent başvurusunda bulunması başka bir kişinin o zamana kadar buluş ile alakalı yaptığı çalışma ve hazırlığın göz ardı edilmesine sebep olmamalıdır. Bu hakkın sınırı her somut olaya göre farklılık gösterebilir fakat hakkın kapsamı sınırsız değildir.⁵⁷

Ön kullanım hakkı patent hakkı sahibine tanınan haklara ilişkin önemli sınırlamalardan biridir. Bu hak, başvuru tarihi ile rüçhan tarihi arasında iyi niyetli olarak patenti kullananlara verilir. Bu tarihler arasında patenti kullananlar patent tescil edilmiş olsa dahi kullanmaya devam edebilirler. Bunun gerekçesi ise iyi niyetle patent sahibinden habersiz ve herhangi bir

---

⁵⁴ 6 Temmuz 1998 tarihli 98/44/EC sayılı AB Direktifi *Maddenin dördüncü fıkrasında belirtilen istisna, küçük çiftçilerin kendi işlediği arazilerinde patentli bir ürünle yaptıkları üretim sonucunda elde ettikleri üründen, yine kendi işlediği arazilerinde yapacakları yeni üretimler için, kapsamı 8/1/2004 tarihli ve 5042 sayılı Yeni Bitki Çeşitlerine Ait Islahçı Haklarının Korunmasına İlişkin Kanunla belirlenen hükümler çerçevesinde, patente konu olan bitkinin çoğaltım materyalini kullanabilme hakkının tanınmasıdır. Maddenin beşinci fıkrasında, beşinci fıkra da belirtilene benzer bir istisna, çiftçinin, patent sahibi tarafından ya da onun izniyle satılan ya da başka bir ticari yolla sağlanan patentli damızlık ya da diğer hayvan üreme materyalini, tarım amaçlı kullanması durumu için de tanınmıştır. Bu istisnalar, tarımsal üretimin korunması ve kollanması amacıyla getirilmiştir. Üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarda, ikinci fıkra da belirtilen fiillerin engellenmesine bazı istisnalar getirmektedir. Bu istisnalar, üyelerin patent sahibinin haklarına makul ölçüde kısıtlama getirebileceklerini belirten TRIPS'in 30 uncu maddesine ve 98/44/EC sayılı AB Direktifinin patentin koruma kapsamını sınırlayan 11 inci maddesinin birinci ve ikinci fıkralarına dayanmaktadır.*

⁵⁵ Suluk, Karasu, Nal, s. 275.

⁵⁶ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, s. 612.

⁵⁷ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, s. 103.

şekilde patentle ilgili bilgi açıklamayan kişinin kullanımlarının engellenmesi hakkaniyet ilkesine aykırıdır. Yani bu hak hakkaniyet ilkesinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu hakkı kullanmanın en önemli koşulu iyi niyet unsurudur. Diğer koşul ise hali hazırda zaten kullanıyor olmaktır. Mesela, bir kişinin teknik ilerleme sağlayan ve yenilik unsuru taşıyan bir usulü, işletme sırrı olarak halen fabrikasında kullandığı, aynı usulü sonradan bulan bir üçüncü kişinin de patent müracaatında bulunduğunu ve patenti aldığını düşünelim. Bu durumdan hakkaniyet ilkesi gereği buluşu işletmesinde kullanan kişinin buluşu kullanmaya devam edebilmesi gerekir. Aksi halde o zamana kadar gösterdiği tüm emek ve çaba boşa gitmiş olacaktır.

Öte yandan ön kullanım hakkı, tescil ettirilmiş bir buluşu kişiye kullanma hakkı veren bir haktır. Fakat bu hak patent sahibinin hakkı gibi mutlak bir hak değildir. Ön kullanım hakkına sahip olan kişi eskiden yaptığı gibi buluşu kullanabilir ve faydalanabilir. Söz konusu hakkın kapsamı, patente konu buluşun aynı şekilde kullanılması ve alınan tedbirlere uygun kullanılmasıdır. Çizilen kapsam neticesinde önceki kullanımdan doğan hakkın mutlak bir hak olmadığını çıkarabiliriz. Bu hak sahibine kullanma yetkisi verir fakat başka kullanımları engelleme yetkisi vermez.⁵⁸ Bu tip yetkilerin kullanımı sırasında yetkiyi kullananın patent sahibine karşı herhangi bir izin, ücret sorumluluğu yoktur.⁵⁹

2.2.1.1. Hakkın Sınırları

Bu hakkın sınırsızca kullanılması hakkaniyete aykırı sonuçlar doğuracağından dolayı bazı sınırlar öngörülmüştür. İlk sınırlama SMK m. 87/1’de yer aldığı üzere buluşun devamlı kullanılması, alınmış tedbirlere uygun kullanılması ve hakkın sahibinin sadece makul ihtiyaçlarını giderecek şekilde kullanılmasıdır.

Önceki kullanımdan doğan hakka getirilen diğer sınırlamalardan biri bu hakkın lisans verilmesi suretiyle genişletilmemesi, diğeri ise ancak işletme ile devredilmesidir. Önceki kullanımdan doğan hakkın lisans verilerek genişletilememesi SMK ile gelen bir yeniliktir. Bu husus 551 sayılı KHK’da bulunmamaktadır. Bu sınırlama ile hak sahibinin buluşu sadece makul ihtiyaçları için kullanması sağlanır ve bunun dışında amaç gütmemesi hedeflenmektedir. Söz konusu hakkın işletme ile devredilmesi, devrin geçerliliğini işletmeye bağladığı için eşyaya bağlı bir hak niteliğinde olduğunu gösterir.⁶⁰

2.2.1.2. Hakkın Sona Ermesi

Ön kullanım hakkının sahibi olan işletmenin kapanması, söz konusu haktan feragat edilmesi veya kullanım hakkının verilme nedeninin ortadan kalkması ile ön kullanım hakkı sona erer.⁶¹

---

⁵⁸ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, s.610-611, Güneş, s. 241.

⁵⁹ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, s. 112.

⁶⁰ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, s. 113, Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, s. 611, Kaya, s. 196, Özkök Gökmen, s. 85.

⁶¹ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, s. 114.

2.2.2. KANUNİ TEKEL

SMK m.88 ile buluş tekel hakkına sahip olan kamu iktisadi teşebbüslerinin faaliyet sahasına giren bir konuda ise hak sınırlamaya tabi olmaktadır. SMK m.88 ile kanuni tekel sahibi, patent hakkı sahibinden izin alınması gerektiğini belirtmiştir. Yine aynı maddenin devamında tekel hakkı sahibine patent hakkı sahibinden buluşa ilişkin kullanma hakkı talep etme görev ve yetkisi verilmiştir.⁶² Bu görev ve yetki kapsamında tekel hakkı talep edildiğinde hak sahibi tekel hakkı sahibine bu yetkiyi verebilir ya da patenti devralmasını isteyebilir.

2.2.3. ZORUNLU LİSANS

2.2.3.1. Zorunlu Lisans Durumları

Patent sisteminin temel amacı yeni, farklı buluşlar ve bunların teşvikidir. Patent hakkı ile devlet, buluş sahibine belli süreyle belli imtiyazlar sağlar. Bu imtiyazlarla patentli buluşun kullanılması hem buluş sahibinin yararına hem de toplumun yararınadır. Çünkü patent verilen buluşun kullanılmaması toplumun söz konusu teknolojiye ulaşamaması demektir. Bu nedenle buluşun kullanılmaması, kullanımına ara verilmesi, yeterince kullanılmaması durumlarında buluşun kullanımını sağlamak için zorunlu lisans ortaya çıkmıştır. Zorunlu lisans yöntemi hem patenti kullanma mecburiyeti sağlar hem de patent sahibinin haklarını kötüye kullanmasına engel olur.⁶³

Zorunlu lisans, patent sahibinin ya da yetkilendirilen kişinin buluşu kullanmadığı durumlarda bu buluşu kullanmayı isteyen, kullanmayan patent sahibi veya yetkililerin zorla bu imkanı vermek durumunda bırakılmasına denir.⁶⁴

Buluşlara verilen patentler, topluma yarar sağlayan icatlar oldukları için verilmektedir. İşte bu nedenle toplumların faydasına olan buluşların topluma ulaşmasını sağlamak için buluşlara kullanma zorunluluğu getirilmiştir. Eğer bu kurala uyulmazsa yaptırım olarak patentin iptali ya da zorunlu lisans verilmesi yaptırımları uygulanmaktadır.

Zorunlu lisans verilmesi kişilere verilmiş olan hakların kullanımının denetlenmesi sonucu ortaya çıkan bir hukuki durumdur. Eğer verilen hakkın kötüye kullanan olursa yukarıda da belirtildiği gibi patentin iptali ya da zorunlu lisans verme durumu ortaya çıkmaktadır. Paris Sözleşmesi'nin 5'inci maddesi zorunlu lisansın hakkın kötüye kullanılmasının önüne geçmek amacıyla düzenlendiğinden bahsetmektedir. TMK m.2 hem hakların kullanılmasında hem de borçların ifasında iyi niyetle davranılması gerektiği düzenlenmiştir. Yani hem uluslararası düzenleme hem de Türk hukukundaki ilgili madde gereği getirilmiş olan zorunlu lisans, hakkın kötüye kullanımını engelleme amacı taşımaktadır.⁶⁵

SMK m.129/1'inci fıkrasında zorunlu lisans durumları altı bent olarak sayılmıştır. Kanun metninde sayılan hallerden birinin varlığı halinde patent zorunlu lisansa tabi olacaktır. Patentli buluşun kullanılmaması, patent konularının bağımlılığı, kamu yararının bulunması, TRIPS mükerrer madde 31 gereğince başka ülkelerdeki kamu sağlığı sorunları sebebiyle

⁶² Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, s.620, Özkök Gökmen, s. 98.

⁶³ Suluk, Karasu, Nal, s. 275-276.

⁶⁴ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, s. 116-117.

⁶⁵ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, s. 116-117.

eczacılık ürünlerinin ihracatının söz konusu olması, ıslahçının; önceki bir patente tecavüz etmeden yeni bir bitki çeşidi geliştirememesi, patent sahibinin patent kullanırken rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı faaliyetlerde bulunması halleri zorunlu lisans verme durumunu ortaya çıkarmaktadır.

2.2.3.2. Zorunlu Lisansın Hüküm ve Sonuçları

Zorunlu lisans inhisari değildir. İstisnası kamu yararı gerekçesiyle verilen zorunlu lisans inhisari olabilir. Zorunlu lisans süresi, bedeli ve kullanım alanı göz önüne alınarak belli şartlarla verilebilir. Lisans verilen kişi, zorunlu lisan sahibine bir bedel ödemekle yükümlüdür. Zorunlu lisans halinde lisans alanın alt lisans verme ve patent konusunu ithal etme hakkı yoktur.⁶⁶

2.2.4. SESSİZ KALMA YOLUYLA HAK KAYBI

Sessiz kalma yoluyla hak kaybı hukukumuzda markalar bakımından mümkündür fakat haksız rekabetin var olduğu her şeyde geçerli olabileceğinden patent hukuku için de önem arz ettiği kabul edilir.⁶⁷ Patent hakkı sahibinin sessiz kalması yoluyla hak kaybına uğraması 551 sayılı KHK ya da SMK da düzenlenmemiştir. İlk yasal düzenleme SMK marka hukuku bakımından hükümsüzlük davalarında SMK m.25'te ilk kez düzenlenmiştir.

TMK 2'nci maddesi gereği dürüstlük ilkesinin varlığı patent hukukunda da kabul edilmektedir. Hak sahibi ihlale ilişkin uzun süre sessiz kalır daha sonra hak talebinde bulunursa bu durum TMK m.2'ye göre hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilmektedir. Bu duruma göre hak sahibi hakkına yapılan tecavüze ilişkin makul zaman içerisinde harekete geçerek tecavüzü önlemeye çalışmazsa sessiz kaldığı kabul edilerek patent hakkı nedeniyle hak kazandığı korumadan faydalanamayacaktır.⁶⁸

Bu ilkenin patent hukuku bakımından sonuç doğurabilmesi için hak sahibinin haklı bir sebep olmaksızın dava açmamış olması gerekmektedir. Hak sahibi dava açmış ama makul süre aşıldıktan sonra açılan dava davalının zarara uğramasına yol açmalıdır.⁶⁹ TMK m.2 paralelinde patent hakkını ihlal eden tecavüzcünün kötü niyetli olmaması gerekir. TMK 2'nci madde hükmü gereği hak sahibinin iyi niyetli olması gerekir bunun yanında üçüncü kişilerin var olan iyi niyetleri koruma altındadır.⁷⁰ Son olarak sessiz kalma yoluyla hak kaybının ne zaman meydana geleceğine ilişkin kesin bir süre bulunmamaktadır. Doktrinde somut olaya göre değerlendirilip makul bir süre öngörülmesinin daha hakkaniyetli olacağı kanaati hakimdir.⁷¹

4.2.5.PATENT HAKKININ TÜKENMESİ

Patent hakları sahiplerine birtakım inhisari nitelikte haklar tanımaktadır. Bu haklardan biri de ilgili ürünü ilk kez piyasaya sunma hakkıdır. Hak sahibi bu yetkisini en geniş kapsamda kullanmak istemektedir. Bu kapsamda malı farklı piyasalarda sunma, farklı fiyat ve pazarlama politikası benimseme, kendi dağıtım ağını kurma gibi birçok yola başvurmak ister.⁷² Patent

⁶⁶ Suluk, Karasu, Nal, s.279.

⁶⁷ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, s. 143.

⁶⁸ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, s. 142-143.

⁶⁹ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, s. 144, Suluk, Karasu, Nal, s. 18.

⁷⁰ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, s. 145, Suluk, Karasu, Nal, s. 18.

⁷¹ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, s. 144-145, Suluk, Karasu, Nal, s. 19.

⁷² Adem Aslan, *Türk ve AB Hukukunda Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi (Mukayeseli)*, İstanbul, Beta

hakkı sahibine tanınan bu inhisari nitelikteki haklar ve bu hakların sınırı hem doktrinde hem de pratikte tartışılmaktadır. Patent hakkı sahibine sınırı olmayan koruma sağlamak, hak sahiplerinin malı piyasaya sunduktan sonra dolaşımına da müdahale etmesine neden olacaktır. Bu durumda serbest ticarete engel teşkil edecek, rekabet kısıtlanacak ve malların serbest dolaşımını ilkesi aktif şekilde uygulanamayacaktır.⁷³ Zaten hak sahibi satış, dağıtım ve pazarlama konusunda da tekel niteliğinde haklara sahiptir. Fakat hak sahibine bu düzeyde yetkiler tanınması kamu menfaati ve hak sahibi arasında bir dengesizlik meydana getirmektedir. Tüm bu olumsuzluklar ve dengesizlikleri giderebilmek için hakkın tükenmesi ilkesi geliştirilerek hak sahibi ve kamu menfaati arasında denge kurulmuştur.⁷⁴

Hakkın tükenmesi ilkesi ile sınai mülkiyet hakkı sahibi ve toplum arasındaki denge sağlanmaya çalışılmaktadır.⁷⁵ Bu denge patent hakkı sahibi için meydana getirdiği ürüne karşılık tekel niteliğindeki haklara sahip olmak ve ürünün ilk kez piyasaya sunma hakkına sahip olmakla sağlanmaktadır. Bu şekilde hak sahibine ürettiği mal karşılığı olarak ödülü verilmektedir. Bundan sonraki aşamalara hak sahibinin müdahalesini önlemek ile toplumun çıkarını sağlamak amaçlanmaktadır. Toplumun buradaki en temel çıkarı da malın piyasada serbestçe dolaşmasıdır. Bu şekilde patent hakkı sahibi ile toplumun menfaati beraberce sağlanmış olmaktadır.⁷⁶

Hakkın tükenmesi ilkesi; hak sahibi ile toplum arasında bir denge oluşturmayı amaçlamasının bir sonucu da patent hakkı sahibi malın ilk kez piyasaya sunulmasından sonraki dolaşımına müdahale edememesidir. Ama ilke hakkın tamamen kaybolmasına yol açmaz. Tükenmeye tabi olan patentle korunan ürünlerden piyasaya sunulmuş olanlardır.⁷⁷ Yani bu ilke sonucunda patent sahibi patente ilişkin haklarının tamamını kaybetmemekte; sadece piyasaya sunduğu malların tekrar ticari fiillerine ilişkin tasarruf hakkını kaybetmektedir.⁷⁸

Tükenme ilkesi hem hak sahibine ürettiği ürünün karşılığı olan mali menfaati verdiği tekel niteliğindeki haklarla sağlarken hem de serbest ticareti sağlamak için ilk piyasaya sunumdan sonraki tasarruflarını kısıtlayarak müdahale imkanını ortadan kaldırmaktadır.⁷⁹ Bu ilke hem patent hakkı sahibinin koruma aldığı her ürünün piyasadaki her hareketine müdahalesini önlemekte hem de tekelleşmenin önüne geçmektedir. Eğer tükenme ilkesi olmasaydı hak sahibinin serbest ticarete engel derecede piyasaya müdahalesi ve bunun neticesinde tekelleşmesi söz konusu olacaktı.

Yayınları, (2004), s. 43, Esin Çamlıbel Taylan, *Marka Hakkının Kullanımıyla Paralel İthalatın Önlenmesi*, Ankara, Seçkin Yayınları, (2001), s. 92.

⁷³ Ayşin Akyarlı Savatlı, *Patent Hakkının Tüketilmesi*, T.C. Yaşar Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, (2016), s. 87.

⁷⁴ Adem Aslan, *Türk ve AB Hukukunda Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi (Mukayeseli)*, İstanbul, Beta Yayınları, (2004), s. 43, Çamlıbel Taylan, s. 92.

⁷⁵ Gül Okutan, “*Exhaustion of Intellectual Property Rights: A Non-Tariff Barrier to International Trade?*”, *Annales de la Faculte de Droit d’İstanbul*, XXX (46), (1996), s. 111, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/6340>, (E.T.: 08.06.2025)

⁷⁶ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, s. 129.

⁷⁷ Ayşe Saadet Arıkan, *Fikri Sınai Hakların Tükenmesi Ve Rekabet Hukuku –Uluslararası Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirme-*, (2002), s.756, <http://www.ankarabarusu.org.tr/Siteler/1940-2010/Kitaplar/pdf/untit2007/hukuk-kurultayi-2002-Cilt-1.pdf> (E.T.:08.06.2025)

⁷⁸ Barış Ekdı, *Avrupa Birliği’nde İlaçların Yeniden Paketlenmesi ve Paralel İthalatı Açısından Sınırlar*, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Y. 9, C. 9, S. 2, s. 78.

⁷⁹ Aslan, s.45.

Yani hak sahibince veya onun bizzat izin verdiği üçüncü kişilerce malın ilk kez piyasaya sunulmasından sonra, tekel niteliğindeki hakkına dayanarak malın piyasadaki dolaşımına hak sahibince müdahale edilememesine hakkın tükenmesi denir.⁸⁰

Hakkın tükenmesi ilkesi SMK'da ortak hükümler başlığı altında 152'nci maddede düzenlenmiştir. İlgili hüküm gereğince sınai mülkiyet hakkı korumasına konu ürünlerin, hak sahibi veya onun izni ile üçüncü kişiler tarafından piyasaya sunulmasından sonra bu ürünlerle ilgili fiiller hakkın kapsamı dışında kalmaktadır.

Yani bu ilke buluş ile ilgili değil patentli ürünler ile ilgilidir. Yani ilke piyasaya sunulan ürünlerin serbest ticaret ekseninde dolaşımını sağlar; buluşu serbest hale getirmez.⁸¹

Patentli malların üzerindeki tükenme ilkesi ile buluşun tamamı üzerinde bir tükenme değil; patente konu ürün veya patente konu usul ile elde edilen ürün üzerinde ürünün satışındaki hakların kısıtlanarak tükenmesidir.⁸² Yani ürün üzerinde patent hakkına sahip olan kişi ürünün satış hakkını da elde edecektir. Mesela; patent hakkı ile üretim yapılan mal üzerinde değişiklik hakkı yoktur.⁸³

Patent hakkı ile hak sahibine hem ürettiği ürün karşılığı olarak hem de üretmeye teşvik etmek amacıyla ilgili üründen mali kazanç sağlamasına yönelik olarak inhisari nitelikte haklar verilmektedir. Fakat bu inhisari nitelikteki hakların belli sınırları vardır. Örneğin üretilen ürünü ilk kez piyasaya sunma hakkı patent hakkı sahibindeyken; mal piyasada dolaşıma sokulduktan sonraki hareketlerine artık hak sahibi müdahale edememektedir. Bu durum patentli ürünün üzerindeki hak sahibinin hakkının ürünü ilk kez piyasaya sunduktan sonra tükenmesi demektir. Buradaki tükenmenin sınırı SMK m. 152/2 hükmü ile çizilmiştir. İlgili hükümde ürünlerin üçüncü kişiler tarafından değiştirilerek veya kötüleştirilerek ticari amaçlı kullanılması durumunda hak sahibinin bunu önleme hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir.⁸⁴ Tükenmeye konu olacak olan haklar hak sahibinin satma ilişkin haklarıdır. Piyasadan ürünü elde eden kişi buluşun esasına oluşturmayan tüm işlemleri gerçekleştirebilir. Ama piyasaya sürülen mal üzerinde yeniden üretim, oluşturma hakları tükenme gerçekleşse de hak sahibinde kalmaya devam edecek ve malı alan kişilerin bu tür faaliyetleri hak sahibince engellenebilecektir.⁸⁵

Özetle, patent koruması altındaki ürünlerin hak sahiplerince ilk kez satılmasının ardından mülkiyet değiştiğinden sonraki el değişimlere hak sahibince müdahale edilemeyecektir.⁸⁶ Fakat bu piyasadaki dolaşım ürünü değiştirmeyi ve kötüleştirmeyi amaçlıyorsa hak sahibi buna engel olabilecektir. İşte bu tükenme ilkesinin sınırıdır. Tükenme ilkesinin uygulama alanı bulabilmesi için piyasaya sunma işleminin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu fiil bizzat hak sahibi

⁸⁰ Sabih Arkan, "Marka Hakkının Tüketilmesi", Ali Bozer'e Armağan, (1998), s. 197, Ahmet Keşli, "The Role of Exhaustion of Intellectual Property Rights in The Integration; Application of The Principle in The European Internal Market & Turkish Customs Union", Erdoğan Moroğlu'na 65. Yaş Günü Armağanı, (1999), s. 412, Hamdi Pınar, "Marka Hukukunda Hakların Tükenmesi" Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman'ın Anısına Armağan İstanbul, (2000), s. 855. <http://www.magnahukuk.com/wp-content/uploads/2020/04/2.-Hamdi-PINAR-O%C4%9Fuzmana-Arma%C4%9Fan-2000-Marka-Hukukunda-Haklar%C4%B1n-T%C3%BCkenmesi.pdf> ,

(E.T.:08.06.2025)

⁸¹ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, s. 609.

⁸² Bahadır Erdem, *Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk*, İstanbul, 2. Baskı, (2002), s. 94.

⁸³ Ünal Tekinalp, "Gümrük Birliğinin Türk Hukuku Üzerinde Etkileri", İHFMCLV, 1996, s. 27-86. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/95869> (E.T: 07.06.2025)

⁸⁴ Aslan, s. 142.

⁸⁵ Kaya, s. 200.

⁸⁶ Suluk, Karasu, Nal, s. 11.

tarafından yapılabileceği gibi onun izin verdiği üçüncü kişiler tarafından da gerçekleştirilebilecektir. Ayrıca patent hakkında tükenme ilkesinin konusu buluşun kendisi değil buluşa konu ürünlerdir. Yani buluş serbest hale gelmez. Tükenecek olan patentli ürün üzerindeki fiillerdir.⁸⁷

3. PATENT HAKKININ SONA ERMESİ

SMK m.140 uyarınca koruma süresinin dolması, patent sahibinin patent hakkından vazgeçmesi, yıllık ücretlerin ödenmemesi sebeplerinden birinin gerçekleşmesi patentten doğan hakkı sona erdiren sebeplerdendir.

Patentten elde edilen hakkın, patent sahibi tarafından tekel olarak kullandığı zamana koruma süresi denir. SMK m.101 uyarınca patentin koruma süresi başvuru tarihinden başlamak üzere 20 yıldır. Söz konusu sürenin dolması ile koruma kendiliğinden sona erer ve artık patentli buluş topluma arz edilir ve toplum malı sayılır. Bir diğer sona erme nedeni patent sahibinin hakkından vazgeçmesidir. Vazgeçme, koruma süresi henüz bitmeden patent sahibinin kendiliğinden tekel olarak kullanma yetkisine sahip olduğu haklarını bırakmasıdır. Bu vazgeçme tümünden olabileceği gibi kısmi de olabilir.

Kısmi vazgeçmenin mümkün olabilmesi için vazgeçilen kısım dışında kalanların tek başına patent konusunu karşılayabilmesi gerekir. Vazgeçme yazılı olarak kuruma bildirilir ve sicilde kayıt tarihi itibarı ile sonuç doğurur.

Son olarak, ücretlerin ödenmemesi de patent hakkının sona ermesine neden olabilir. Patente bağlı yıllık ve ek ücretleri belirlenen sürelerde ödenmemiş olması hakkı sona erdirir. Tek istisna mücbir sebeptir. Ancak mücbir sebep nedeni ile söz konusu ücretlerin ödenmediği ispat edilirse patent geçerlilik kazanılabilir.⁸⁸ Patent sahibi söz konusu mücbir sebebi ispat yükü altındadır. Mücbir sebebin, patentin sonlandığına dair ilanın yayınlanmasından itibaren altı ay içinde açıklanması gerekir. Mücbir sebebe ilişkin talep bültende yayınlanır ve yayını takip eden bir ay içinde ilgililer görüş bildirebilir. Görüş kavramı ile üçüncü kişilerin TPE nezdindeki itirazları kastedilmektedir.⁸⁹

---

⁸⁷ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, s. 609.

⁸⁸ Saraç, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, s. 146-148.

⁸⁹ Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, s. 636.

SONUÇ

İnsanoğlunun ihtiyaçları nedeniyle yaptığı araştırmalar sonucu elde ettiği teknoloji, buluş vb. şeyler patente konu olabilirler. Bunların patent koruması altına girme sebebi hem buluşçuyu koruyup onları daha fazla yenilik keşfetmeye teşvik etmek hem de bu buluşları sonrasında toplumun kullanımına sunmaktır. Kanun her buluşa patent koruması sağlamamaktadır. Sadece belli şartları barındıran buluşlar patent koruması almaktadır. Kanun buluşu korumak için yeni olmasını, buluş basamağı içermesini ve sanayiye uygulanabilir olmasını beklemektedir.

Buluşçuyu korumak maksadı ile ona tanınan tekel niteliğindeki hakların kullanımı sınırsız değildir. Kanun koyucu hak sahibine tanınan bu haklara sınır getirerek hem hak sahibinin piyasada tekel elde etmesinin önüne geçiyor, hem de malın piyasada dolaşımına engel olma ihtimalini ortadan kaldırmayı amaçlamaktadır. İşte kanuni tekel, zorunlu lisans, patent hakkının tüketilmesi ilkesi bu amaçlar doğrultusunda patent hakkına getirilen sınırlamalardandır.

SMK m.88 ile buluş tekel hakkına sahip olan kamu iktisadi teşebbüslerinin faaliyet sahasına giren bir konuda ise hak sınırlamaya tabi olmaktadır. Buna kanuni tekel denilmektedir. Zorunlu lisans, patent sahibinin ya da izin verilen kişinin buluşu kullanmadığı durumlarda bu buluşu kullanmayı isteyene, kullanmayan patent sahibi veya yetkililerin zorla bu imkânı vermek durumunda bırakılmasına denir. Zorunlu lisans verilmesi kişilere verilmiş olan hakların kullanımının denetlenmesi sonucu ortaya çıkan bir hukuki durumdur. Patent hakkının tükenmesi ilkesi patent hakkı sahibi ile tüketici arasında bir köprü görevi görmektedir. Bu ilke hak sahibinin ilk kez malı piyasaya sunma hakkını saklı tutarken; serbest ticaret kuralları gereği malın bundan sonraki piyasadaki dolaşımlarına hak sahibinin müdahalesini engellemektedir. Bu şekilde malın tüketiciye rahatça ulaşımını sağlamaktadır.

Patent hakkının tükenmesi ilkesi, patentli ürünün hak sahibi tarafından veya onun izin verdiği üçüncü kişilerce piyasaya ilk kez sunulmasından sonra, bu ürünlerin sonraki satış ve el değişimlerine patent hakkına dayanarak müdahale edememesi olarak tanımlanabilir. Bu ilke ile malın piyasada serbestçe dolaşımı sağlanmakta ve serbest ticaretin önündeki engeller kaldırılmaktadır.

Yine Sınai Mülkiyet Kanunu madde 140 hükmü uyarınca bazı nedenlerle patent hakkı sona erebilir. Koruma süresinin dolması, patent sahibinin patent hakkından vazgeçmesi, yıllık ücretlerin ödenmemesi sebeplerinden bunlardan bazılarıdır.

Özetle, kanun buluşçuya ürettiği ürün neticesinde inhisari nitelikte verilen haklar vererek onu koruma altına almaktadır. Fakat verdiği bu hakların niteliği sınırsız değildir. Kanun koyucu bu haklara bazı sınırlarlamalar getirerek hem üreticiyi geniş buluşlara teşvik etmeye devam ederken hem de tüketiciyi üretici karşısında savunmasız bırakmayarak onun da ürünlere ulaşmasına destek olmaktadır. Bir başka deyişle üretici ve tüketici arasında bir köprü görevi görmektedir.

KAYNAKÇA

Akyarlı Savatlı, Ayşın, Patent Hakkının Tüketilmesi, T.C. Yaşar Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2016.

Arıkan, Ayşe Saadet, "Fikri Sınai Hakların Tükenmesi ve Rekabet Hukuku – Uluslararası Ticaret Hukuku Açısından Değerlendirme", Ankara Barosu Hukuk Kurultayı 2002, s. 754-781, erişim: <http://www.ankarabarusu.org.tr/Siteler/1940-2010/Kitaplar/pdf/until2007/hukuk-kurultayi-2002-Cilt-1.pdf>

Arkan, Sabih, "Marka Hakkının Tüketilmesi", Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, Ankara, 1998.

Aslan, Adem, Türk ve AB Hukukunda Fikri Mülkiyet Haklarının Tükenmesi (Mukayeseli), İstanbul, Beta Yayınları, 2004.

Ayiter, Nuşin, İhtira Hukuku, Ankara, 1968.

Canbolat, Talat, İşçi Buluşları, İstanbul, Beta Yayınları, 2007

Çağlar, Hayrettin, "Patent Hukukunda Ön Kullanım Hakkı", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 1–2, 2006, s. 79, erişim: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/789823>

Çamlıbel Taylan, Esin, Marka Hakkının Kullanımıyla Paralel İthalatın Önlenmesi, Ankara, Seçkin Yayınları, 2001.

Demircioğlu, Murat ve Balsever, Sergül, "Sınai Mülkiyet Kanunu Uyarınca Özel Hukuk İlişkisi İçinde Olan Çalışanların Buluşları", Sicil İş Hukuku Dergisi, s. 22–31, (E.T: 07.06.2025) <https://www.acarindex.com/sicil-is-hukuku-dergisi/sinai-mulkiyet-kanunu-uyarinca-ozel-hukuk-iliskisi-icinde-olan-calisanlarin-buluslari-360228>

Dural, Mustafa ve Suat Sarı, Türk Özel Hukuku: Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri, Cilt 1, İstanbul, Filiz Kitabevi, 2024.

Ekdi, Barış, “Avrupa Birliği’nde İlaçların Yeniden Paketlenmesi ve Paralel İthalatı Açısından Sınırlar”, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, 2009, C. 9, S. 2, s. 77-97.

Erdem, Bahadır, Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2. Baskı, 2002.

Güneş, İlhami, Sınai Mülkiyet Kanunu Işığında Uygulamalı Patent ve Faydalı Model Hukuku, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2021.

Ernst E. Hirsch , Fikri Sınai Haklar, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1948.

Huysal, Sezgin, İlaç Patenti, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2010.

Kaya, Arslan, “Türk Hukukunda Patentten Doğan Haklar”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. 55, S. 4, 1997, s. 17–200.

Kayatekin, Deniz, Patent Hükümsüzlüğü, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, Haziran 2013.

Keskin, Serap, Fikri (Düşünsel) Mülkiyet Haklarında Patent ve Markanın Ceza Normları ile Korunması, 1. Baskı, Ankara, Seçkin Yayınevi, 2003

Keşli, Ahmet, “The Role of Exhaustion of Intellectual Property Rights in the Integration; Application of The Principle in the European Internal Market & Turkish Customs Union”, Erdoğan Moroğlu’na 65. Yaş Günü Armağanı, 1999, s. 403–437.

Koçak, Hakan, “Türk Patent Hukuku Açısından Çalışan Buluşlarında Hak Sahipliği ve Çalışanın Bedel Hakkı”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 2, 2019, s. 489–532, erişim: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/870473>

Köker, Ali Rıza: Patent Korumasının Önemi ve Ekonomik Gösterge Olarak Patent, T.C. Türk Patent Enstitüsü Patent Dairesi Başkanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2005.

Okutan, Gül, “Exhaustion of Intellectual Property Rights: A Non-Tariff Barrier to International Trade?”, *Annales de la Faculté de Droit d’Istanbul*, C. 30, S. 46, 1996, s. 110–130, erişim: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/6340>

Ortan, Ali Necip, *İşçi Buluşları*, Ankara, 1987.

Özkök Gökmen, Başak, *Patent Hakkının Sınırları ve İstisnaları (Kamu Sağlığı Gerekçesi Özelinde İncelenmesi)*, Ankara, Adalet Yayınevi, Eylül 2020.

Öztürk, Özgür, “Sınai Mülkiyet Kanunu’nda Patent ve Faydalı Modellere İlişkin Düzenlemeler ve Yenilikler”, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu Sempozyumu, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2017, s. 341–383.

Pınar, Hamdi, “Marka Hukukunda Hakların Tükenmesi”, Prof. Dr. M. Kemal Oğuzman’ın Anısına Armağan, İstanbul, 2000, s. 855–910, erişim: <http://www.magnahukuk.com/wp-content/uploads/2020/04/2.-Hamdi-PINAR-O%C4%9Fuzmana-Arma%C4%9Fan-2000-Marka-Hukukunda-Haklar%C4%B1n-T%C3%BCkenmesi.pdf>

Saraç, Tahir, “Çalışanlar Tarafından Gerçekleştirilen Buluşlarda Patent Kime Verilecektir?”, Hacettepe HFD, erişim: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/194968>, s. 257–278.

Saraç, Tahir, *Patentten Doğan Hakka Tecavüz ve Hakkın Korunması*, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003.

Suluk, Cahit, Rauf Karasu ve Temel Nal, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2024.

Şehirali, Feyzan Hayal, *Patent Hakkının Korunması*, Ankara, Turhan Kitabevi, 1998.

Tekinalp, Ünal, “Sınai Mülkiyet Kanunu’nun Öne Çıkan Yenilikleri”, 6769 Sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu Sempozyumu, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2017, s. 5–84.

Tekinalp, Ünal, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, İstanbul, 2012.

Tekinalp, Ünal, “Gümrük Birliğinin Türk Hukuku Üzerinde Etkileri”, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LV, 1996, s. 27–86, erişim:
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/95869>

Yurtsever, Şaziye, Patentin Hukuki ve Cezai Korunması ile İlgili Mevzuat, Ankara, Adalet Yayınevi, 2005.